

Bajna György

EGY KÖZBIRTOKOSSÁG ÉS A VÁROS¹

Hogy miért éppen dr. Garda Dezső mélyült el e napjainkban is fontos szerveződés múltjának feltárásában? Több oka van. Az első talán az, hogy igazolást nyújthat e munkája által arra, hogy ameddig mások – még magyar ajkú politikustársai is óvatosan, takaréklángon égve, érdekeiket percig sem veszélyeztetve – csak tapogatóztak a székelység számára oly fontos intézményrendszer, mint a közbirtokosságok és az erdőtulajdon visszaszerzéséért, a közbirtokosságok újolagos jogaiba helyezéseért, addig ő politikusként (is) mindent megmozgatva küzdött értük.

Dr. Garda Dezsőnél aligha van Gyergyó XX. századi politikai vagy gazdasági vonatkozású históriájában jártasabb történész. Bár a kutatómunkát e kérdésben hivatalosan csak 1992-ben kezdte el, beszélgetései az idősekkel már addig is sok mindent körvonalaztak, ami növelte eltökéltségét. Az önrendelkezés tántoríthatatlan híveként pontosan tudta, hogy mi minden szükséges annak kivívásához, majd életben tartásához. Ezek között pedig ott van a vagyonközösség, a sajátos székely büszkeség egyik forrása, ami a gazdaembert olyankor legyinti meg, amikor arra a kérdésre kell válaszolnia, hogy mivel is rendelkezik, egyáltalán a maga ura-e?

A gyergyószentmiklósi közbirtokosság több száz hektár erdő helyzetének tisztázása után van, de még annak visszaszolgáltatása nélkül. A Székelyföld egyik legjelentősebb közbirtokossága lehetne – a visszaszolgáltatások után.

Kilencszáz oldal arról, aminek múltjáról eddig jó, ha tíz mondatot mesélhetett a legtöbb gyergyószentmiklósi. Kilencszáz oldal pontosan adatolt, igényesen megírt tudományos munka, amit csak olyan valaki tehet az olvasó elé, aki mind a kutatásban, mind a népfőiskolai oktatásban otthonosan mozog. Dr. Garda Dezső azok számára (is) írta e könyvét, akik Gyergyó XX. századi múltjában felmenőik cselekedete-

1 Garda Dezső: *A gyergyószentmiklósi közbirtokosság története*. Gyergyószentmiklós, 2017, F&F International Kiadó.

ire, családjuk történetére is kíváncsiak. Ennek ellenére a történészeknek, közgazdászoknak, társadalomkutatóknak nem kell „leereszkedniük”, mert megfelelő színvonalon jutnak újabb ismeretekhez.

A Pál-Antal Sándor tudományos kutató történész ajánlásával útjára indított „folyam” pontos képet nyújt a korszerű székely közbirtokosságok létrejöttéről, majd rátér a gyergyószentmiklósi erdővagyon-közösség történetére, a kezdeti bizonytalanságokkal kezdődően.

A hatalmas munka nemcsak a szerveződés életéről állít ki láttelepet, hiszen azt nem lehet a város, a közösség mindennapjai nélkül megrajzolni. Az olvasó így periódusokra osztva áttekintheti a több mint száz esztendőnyi korszakot, az első világháború előtti időket, a két világháború közötti időszakot, a „kicsi magyar világ” alatti átmenetet, majd a második világháborútól 1949-ig tartó periódust, végül egy beszélgetés keretében a közbirtokosság erdeinek visszaadását fémjelző közelmúltat és jelent.

Izgalmas történetesor a máig sok vizzályt gerjesztő lapsi legelő ügye, hiszen világhosszá válik benne a mindenkori román hatalom által alkalmazott kettős mérce, a jogtulajdon semmibevevésének, a jelentéktelennek tűnő, de bűvópataként állandóan felbukkanó román–magyar civakodás sajátosan helyi oka is.

A szerző több mint százhuszonöt oldalon foglalkozik a Gyilkos-tóval, az üdülőtelep létrehozásának ötletével, illetve a körülötte zajló vitákkal. Egyúttal tudatosítja azt is, miszerint a régiek felmérték és pontosan ismerték, hogy mit jelent Gyergyószentmiklós számára gazdaságilag is e páratlan kincs. Elgondolkodtató polémiák üzenete leng át e hosszú főfejezeten, ma is megszívlelendő tanulságokkal.

Kisajátítás, maffiaszövetkezet, telekspekulációk, az önkormányzat és a közbirtokosság vezetőinek egymásnak feszülése... Ezer apró eset, amiből több érdekes várostörténeti ügy is körvonalazódik. Ezért nemcsak fontos, de érdekfeszítő olvasmány is e tényfeltáró munka. Hogy kiben mit ébreszt fel, milyen haszonnal forgatja át a 168 oldalnyi fényképezett kimutatást a tagokról, azon fölösleges tünődnünk. Még a családfakutatók számára is hasznos lehet, hiszen ezeken az oldalakon 2352 családfő, és sok esetben hitvesének neve is szerepel. És hányszor találkozunk olyannal, aki már nagyanyja vagy nagyapja nevét sem ismeri...

Könyve megírásához dr. Garda Dezső nem csak levéltári adatokat kutatott fel, de felhasználta a korai *Brassói Lapokban*, *Gyergyói Újságban*, *Gyergyói Lapokban* és a *Székely Szóban* megjelent írásokat, valamint 33 olyan szerző munkáját – bezárva a 2001-es esztendővel –, akik érdemes adattal szolgáltak e témával kapcsolatban.

Szervezés, gazdasági számítások, tervezések, beszámolók, jegyzőkönyvek, viták a gazdálkodásról – beleértve a legelőhasználat, a vadászat és a faértékesítés kérdéseit is. Dülőnevek, családnevek... Gyergyószentmiklós egyik meghatározó intézményén keresztül, a műből maga a város köszön vissza.

Kémenes Árpád gyűjteményéből a 20. század első felében készült fényképek, illetve Ferencz Zoltán illusztrációi színesítik a helyi F&F International Kft. kiadó és nyomda igényes gondozásában idén megjelent könyvet, ami üzenet is: a közösség pontosan tudta, majd megőrizte, hogy ki mire képes, hiszen a csalafinták utódai is érezhették, érezhetik, hogy valaki eljátszotta már a családból a bizalmat, illetve azt, hogy nem a szerény anyagi háttér a szegyen, hanem a becstelenség.

A kiadás költségeit a Gyergyószentmiklói Közbirtokosság támogatta.

Székelyderzs, unitárius templom (részlet)